

УДК 159.923.3:159.019.4]-053.6

С.М. Русіна,

Н.С. Карвацька,

В.І. Курик,

Р.А. Нікоряк*

Вищий державний навчальний заклад України "Буковинський державний медичний університет", м. Чернівці,
*Чернівецька обласна психіатрична лікарня

ВПЛИВ АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ НА ПОВЕДІНКУ ПІДЛІТКІВ

Ключові слова: підліток, розлади адаптації, акцентуації рис характеру.

Резюме. Криза суспільства стала суттєвим фактором виникнення розладів адаптації серед підлітків. Тому на сьогоднішній день раннє виявлення даних порушень - є актуальною проблемою психіатрії. Емоційно-вольова нестійкість і наявність виражених акцентуованих рис характеру особистості викликає розлади адаптації підлітків у соціумі при несприятливих умовах.

Вступ

Криза суспільства, а саме: соціально-економічна, морально-психологічна є суттєвим чинником виникнення розладів адаптації серед найбільш вразливого контингенту держави - підліткового [1, 6, 8].

Тому раннє виявлення розладів адаптації серед підростаючого покоління українців є досить актуальним на сьогодні..

Виражена емоційно-вольова нестійкість і дисгармонія психічних рис із неадекватною реакцією на зовнішні подразники швидко призводить до виникнення конфліктних ситуацій та розладів адаптації, що дезінтегрує підлітків у суспільстві [2, 9]. Конфлікт через непорозуміння "батьки-діти", "підліток-підліток", "підліток-суспільство" стають загрозливим явищем, враховуючи надмірну доступність різноманітної, не завжди адекватно наданої інформації, відсутності в більшості родин важелів духовного та морально-етичного виховання власних дітей через брак часу, сліпого наслідування сучасної поведінкової моди з метою прояву своєї неординарної індивідуальності [3, 4].

Дане явище призвело до відхилень від загальноприйнятої моделі поведінки, що потребує поглибленого вивчення [5, 7].

Мета дослідження

Дослідити особливості формування акцентуацій характеру в підлітковому віці.

Матеріал і методи

Проведено дослідження 40 підлітків віком 16,65±1,65 р. Застосовані такі методи: клініко-психопатологічний, експериментально-психологіч-

ний, статистичний. Дослідили 40 підлітків загальноосвітніх шкіл (ЗОШ) Чернівецької області, яких згрупували таким наступним чином: 20 осіб із сільської та 20 підлітків з міської шкіл.

Дівчата із сільської ЗОШ становили 35 % осіб, хлопці - 65 % осіб; дівчата з міської ЗОШ - склали 45 % підлітків, хлопці - 55 %. Дослідження акцентуацій рис характеру проводили з використанням опитувальника діагностики типу акцентуацій особистості за Ленгардом-Шмішека. Статистичну обробку даних здійснювали за допомогою програми STATISTIKA 6.0 Stat Soft із статистичною значимістю $p < 0,05$ з використанням критерію Стюдента.

Обговорення результатів дослідження

Згідно з проведеними дослідженнями у 8 осіб (20 %) встановлено гармонійний тип особистості (без явної акцентуації). Серед них 10 % становили підлітки сільської ЗОШ, а саме: 5 % дівчат і 5 % хлопців. Натомість 10 % підлітків з міської ЗОШ розділилися відповідно: 7,5 % дівчат і 2,5 % хлопців.

У 32 осіб (80 %) досліджуваних виявлено виражені акцентуації окремих рис характеру. У них спостерігалася вибіркова вразливість стосовно до окремого роду психогенних впливів при хорошій і навіть надмірній стійкості до інших. У досліджуваних осіб виявлені такі акцентуації:

1. Гіпертимний тип спостерігався у 4 осіб (10 %), які схильні до підвищеного настрою, оптимістичності. Усі досліджувані швидко переключалися з однієї справи на іншу, не доводили розпочате до кінця, виявляли недисциплінованість у побуті, школі, сімейних стосунках. Піднесений

настрій був тією причиною, яка і призвела до неадекватної поведінки, а саме: втеч із дому та прогулів у школі.

2. Екзальтований тип виявили у 4 осіб (10%). Їх неадекватна поведінка сприймалася батьками і вчителями як позерство. Цих підлітків захоплювало доросле життя, як от: раннє сексуальне життя та адиктивна поведінка.

3. Демонстративний тип відзначено у 8 осіб (20%). Для досліджуваних даної групи характерний виражений егоцентризм із прагненням бути постійно в центрі уваги. Часто вони привертали увагу своїми антисоціальними вчинками. Даній групі осіб була притаманна патологічна брехливість задля прикрашення своєї персони.

4. Циклоїдний тип акцентуації був виявлений серед 10 осіб, що становили 25% досліджуваних і траплявся переважно серед дівчат. У них спостерігалися різкі перепади настрою від маніакального до депресивного. Під час зниженого настрою приходили у відчай від неприємностей аж до спроб самогубства.

5. Педантичний тип встановлено у 6 осіб (15%). Дана група досліджуваних застрягла на негативі як на основній проблемі життя. Проявлявся в період злобного настрою агресією до оточуючих як вербальною, опосередкованою, так і фізичною.

У 32 осіб з явними акцентуованими рисами характеру при дії психогенних чинників, що адресувалися до "місця найменшого опору", наступали тимчасові порушення адаптації, які проявлялися в досліджуваних відхиленнями в поведінці, а саме: серед дівчат у 28% осіб та серед хлопців у 52% осіб, у співвідношенні 1:1,8.

Поведінкові розлади, що виникали внаслідок дезадаптації підлітків, супроводжувалися вживанням алкоголю, втечею з дому, демонстративними пропусками занять у школі, конфліктами з батьками, проявами агресії, суїцидальними намірами. Так, серед досліджуваних усі хлопці, із сільської та міської ЗОШ, епізодично вживали спиртні напої. Серед дівчат епізодично вживали спиртні напої 32% дівчат із сільської ЗОШ та 100% школярок міста. Натомість адиктивна поведінка спостерігалася переважно серед хлопців міста у співвідношенні 1,7:1 та серед дівчат у 32% осіб міста.

Девіантна поведінка виражалася втечами з дому через сімейно-побутові конфлікти та спостерігалася виключно серед 8% осіб із ЗОШ міста. Демонстративні прогули школи через непорозуміння з учителями зафіксовано у 27% міських школярок, а серед хлопців - із переважанням 3,4:1 міських осіб. Прогули занять під впливом

однolitків виявлено у 27% дівчат міської ЗОШ та у майже в однаковому співвідношенні хлопців міської та сільської ЗОШ, що становили 24% та 22% відповідно.

Делінквентна поведінка спостерігалася із переважанням дрібних правопорушень. Серед дівчат - у 13% осіб міської ЗОШ вона проявлялася у вигляді нецензурних висловлювань та хуліганських вчинків, бійок, а у хлопців - у 24% осіб. Вербальну агресію у вигляді погроз та брутальних висловів допускали усі досліджувані. Опосередкована агресія виявлена серед міських дівчат у співвідношенні 1,4:1 сільських. Фізична агресія серед осіб чоловічої статі переважала серед міських школярів у співвідношенні 1,6:1 та серед 13% дівчат міста. Суїцидальні думки виказували 16% та 27% дівчат із сільської та міської ЗОШ відповідно. Натомість серед хлопців цей відсоток становив лише 7% осіб із сільської та 8% досліджуваних із міської шкіл. Суїцидальні наміри переважали серед школярів міста у співвідношенні дівчат (13%) до хлопців (24%), як 1:1,7.

Раннє сексуальне життя мали 27% осіб жіночої статі та 32% осіб чоловічої статі із ЗОШ міста. Серед хлопців сільської ЗОШ даний показник був удвічі менше.

Висновок

Отже, результати досліджень засвідчили, що наявність акцентуацій рис характеру за певним типом, а саме: гіпертимним, екзальтованим, демонстративним, циклоїдним, педантичним типом - збільшує частоту виникнення у цих осіб дезадаптації, що проявлялася порушеннями поведінки у 28% дівчат та у 52% хлопців.

Перспективи подальших досліджень

Будуть вивчатися чинники, які позитивно впливають на формування особистості, що попереджають дезадаптацію підлітків у соціумі.

Література. 1. Абдрахімова Ц.Б. Клинико-эпидемиологические аспекты распространенности невротических расстройств у учащихся школ и лицеев / Ц.Б. Абдрахімова // Архив психіатрії - 2012. - №1 (28). - С. 5-10. 2. Айдемюв К.В., Бочерова Г.С. Интервьюирование студентов-медиков на предмет потребления психоактивных веществ / К.В. Айдемюв, Г.С. Бочерова // 36. пр. наук.-практ. конф. "Сучасні аспекти лікування психічних розладів". - Чернівці, 2007. - С. 108 - 110. 3. Битенский В.С., Айдемюв К.В., Пахмурный В.А. Клинико-психопатологические аспекты трансформации аддиктивного поведения в условиях информационного взрыва / В.С. Битенский, К.В. Айдемюв, В.А. Пахмурный // Вісн. психіатр. та психофармакотерапії. - 2006. - № 1 (9). - С. 161 - 167. 4. Гатин Ф.Ф. Комплексное воздействие медико-социальных факторов риска на формирование основных психических и поведенческих расстройств / Ф.Ф. Гатин // Рос. психіатр. журн. - 2005. - №1. - С. 12 - 16. 5. Друес Й. Эффективность психосоциальной реабилитации / Й. Друес // Соц. и клин. психіатр. - 2005. - № 1. - С. 100 - 105. 6. Егоров А.Ю. Алкоголизация и алкоголизм в подростково-молодежной среде: личностные особенности, клинические

проявления, половые различия/ А.Ю. Егоров //Вопр. псих. здоровья детей и подростков. - М., 2003. - Т. 3, №1. - С. 10 - 16. 7.Мозговая Т.П. Невротические расстройства у подростков с нарушениями поведения/ Т.П. Мозговая // 36. пр. наук.-практ. конф. "Сучасні аспекти лікування психічних розладів". - Чернівці, 2007. - С.116. 8.Мозговая Т.П. Сравнительная характеристика личностных особенностей подростков в контексте социальной дезадаптации / Т.П.Мозговая // Архів психіатрії - 2005. - Т. 11, №2(41).-С. 125 - 130. 9. Поширеність імунозалежної патології серед дітей з психологічними та поведінковими розладами / І.Р. Юсим ., В.В. Роша, О.В. Чернишов та ін.// 36. пр. наук.-практ. конф. "Сучасні аспекти лікування психічних розладів" - Чернівці, 2007. - С. 118 - 119.

ВЛИЯНИЕ АКЦЕНТУАЦИЙ ХАРАКТЕРА НА ПОВЕДЕНИЕ ПОДРОСТКОВ

С.Н. Русина, Н.С. Карвацкая, В.И. Курык, Р.А. Никорьяк

Резюме. Кризис общества стал существенным фактором возникновения расстройств адаптации среди подростков. Поэтому на сегодняшний день раннее выявление данных нарушений является актуальной проблемой психиатрии. Эмоционально-волевая неустойчивость и наличие выраженных акцентуированных черт характера личности вызывает расстройства адаптации подростков в социуме при

неблагоприятных условиях.

Ключевые слова: подросток, расстройства адаптации, акцентуации черт характера.

INFLUENCE OF CHARACTER ACCENTUATIONS ON THE BEHAVIOR OF ADOLESCENTS

S.M. Rusina, N.S. Karvatska, V.I. Kuryk, R.A. Nikoriak

Abstract. The crisis of society has become a significant factor of occurrence of adaptation disorders among adolescents. Therefore, at present, the early detection of these disorders is an actual problem of psychiatry. Emotional-volitional instability and the presence of the expressed accentuated personality traits cause teenagers adjustment disorder in society under adverse conditions.

Key words: teenager, adjustment disorder, accentuation personality traits.

Higher state educational establishment of Ukraine "Bukovinian state medical university", Chernivtsi

Clin. and experim. pathol.-2016.-Vol.15,№2(56).p.1.-P.138-140.

Надійшла до редакції 21.05.2016

Рецензент – проф. А.С. Борисюк

© С.М. Русина, Н.С. Карвацька, В.І. Курик, Р.А. Нікорьяк, 2016